

Cincér

BEMUTATÓHELYEK TANÖSVÉNYEK

dunaipoly.hu

1. **Hiúz Ház Erdei Iskola és Látogatóközpont**
Királyréti tanösvény
2624 Szokolya, Királyrét
☎ +36 27 585 625 vagy +36 30 238 0063,
kiralyret@dinpi.hu vagy hiuzhaz@dinpi.hu

2. **Pál-völgyi- és Mátyás-hegyi-barlang**
1025 Budapest, Pusztaszeri út 35.
☎ +36 1 325 9505, palvolgy@dinpi.hu

3. **Szemlő-hegyi-barlang és Kőpark tanösvény**
1025 Budapest, Pusztaszeri út 35.
☎ +36 1 325 6001, szemlohegy@dinpi.hu

4. **Budai Vár-barlang**
1014 Budapest, Szentháromság tér
☎ +36 30 153 0980, varbarlang@dinpi.hu

5. **Sas-hegyi Látogatóközpont és tanösvény**
1112 Budapest, Tájék u. 26.
☎ +36 30 408 4370,
sashegy@dinpi.hu

6. **Jókai-kert**
1121 Budapest, Költő u. 21.
☎ +36 30 663 4670, jokaikert@dinpi.hu

7. **Pilis Len Látogatóközpont és Jági tanösvény**
2084 Pilisszentiván, Bányász u. 17.
☎ +36 30 5111 802, pilisilen@dinpi.hu

8. **Ócsai Tájház és tanösvény a Turjánban**
2364 Ócsa, Dr. Békési P. A. u. 4-6.
☎ +36 30 494 3368,
ocsaitajhaz@dinpi.hu

9. **Dinnyési-fertő és Madárdal tanösvény**
☎ +36 30 663 4630, velence@dinpi.hu

10. **Kököröcsin Ház és Strázsa-hegyi tanösvény**
2509 Esztergom, Strázsa-hegy
☎ +36 30 663 4656, kokorcsinhaz@dinpi.hu

11. **Alcsúti Arborétum, Alcsútdoboz**

12. **Nagy-Szénás és Sisakvirág tanösvény**
Nagykovács

13. **Fóti-Somlyó tanösvény, Fóti**

14. **Selyem-réti tanösvény, Ócsa**

15. **Haraszt-hegyi tanösvény, Csákvár**

16. **Hajta-túra, Farnos, Tápiószentmárton**

17. **Apródok útja tanösvény, Drégelypalánk**

18. **Páskom legelő tanösvény, Dejtár**

19. **Kőpíte-túrakörök, Dunaalmás**

20. **Gubóvirág tanösvény, Budaörs**

21. **Gólyahír tanösvény, Tápióság**

22. **Farmosi Madárvárta, Farnos**

A rákosi vipera védelme

Küzdelem a homokbuckákon, a homokbuckákért

Ősz a Haraszt-hegyen

A Vértess hegylábi legelői

tartalom

1

Cincér hírek

2

A rákosi vipera
védelme

4

Gyepjáró

6

Ősz a
Haraszt-hegyen

8

Küzdelem a
homokbuckákon,
a homokbuckákért

9

Földikutya-
védelem

10

Új Nemzeti
Parki Termékek

11

Terepjáró

12

Cincér Klub

KÖSZÖNTŐ

Kedves Olvasó!

Biztos vagyok benne, hogy aki e lapszámot forgatja, annak nem meglepetés, hogy a főváros környéki védett területek mennyi természeti értéket rejtenek. Érdekes ezen értékekkel, akár fokozott törvényi oltalmat élvező fajokkal közelebről is megismerkedni. A rákosi vipera vagy a délvidéki földikutya élőhelyeinek fennmaradása sokszor a jó szándékon is múlik, hiszen a papírra lefektetett védelmi törekvések nem elégségesek, ha azokat nem egészíti ki az élőhelyek megfelelő szakértelemmel végzett kezelése, valamint a lakosság természeti értékekről való ismerete és megfelelő hozzáállása.

A sűrűn benépesült Közép-Európa természetszerű foltjai e ritka élőlények mellett az ember számára is menedéket nyújtanak – ismerjük meg ezeket, és vigyázzunk rájuk közösen!

Selmeczi-Kovács Ádám
igazgató

CINCÉR HÍREK

DICSŐSÉGFAL

Az év folyamán igazgatóságunk több munkatársa is szakmai elismerésben részesült. **Vízker András** természetvédelmi őr május 10-én, a madarak és fák napján vehette át a Pilisszentiván Önkormányzata által alapított Pilisi Len díjat. A Magyar Nemzeti Parkok Hetének nyitórendezvényén dr. Nagy István agrár-miniszter Miniszteri Elismerő Oklevelet adományozott **Somló Eszter** számviteli és pályázati projekt pénzügyi munkatárs, valamint **Németh András** természetvédelmi őr kollégánk részére. Az augusztus 20-i nemzeti ünnep alkalmából Magyarország köztársasági elnöke Magyar Ezüst Érdemkereszt kitüntetéssel adományozott **Potyó Imre** környezeti nevelő részére.

KÖZÖSEN A SZÉNÁSOK EURÓPA DIPLOMÁS TERÜLETÉRT

A Budai Tájvédelmi Körzetben található Szénás-hegycsoport kiemelkedő természeti értékeinek megőrzése érdekében fogtak össze a terület kezeléséért felelős szervezetek. A fokozottan védett terület korábban elnyerte az Európa Diploma kitüntetéssel. A rangos cím megtartása érdekében teljesítenünk kell az Európa Tanács által előírt ajánlásokat. A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, a Pilisi Parkerdő Zrt., Nagykovácsi Nagyközség Önkormányzata és Piliscsaba Város Önkormányzata arról állapodott meg, hogy a jövőben összehangolják a természetvédelmi, őrzési, környezeti nevelési és kommunikációs feladatokat.

20 ÉVES A FARMOSI MADÁRVÁRTA

A farmosi Nagy-nádas szélén álló egykori gátórházban 2004 óta üzemel igazgatóságunk madárgyűrűző állomása. A Madárvártán eddig összesen 131 madárfaj közel 105 ezer egyede kapott jelölőgyűrűt. Nyári madárgyűrűző és vonuláskutató táborunkba évről évre egyre több látogató kapcsolódik be, akik szakemberektől leshetik el a madárgyűrűzés fortélyait. Munkánkat a Tápió Természetvédelmi Egyesület, a Tápió-vidék Természeti Értékeiért Közalapítvány, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Tápió-vidéki Helyi Csoportja és számos önkéntes segíti.

BIOSZFÉRA-REZERVÁTUMOK ÖSSZEFOGÁSA

Az Interreg Magyarország–Szlovákia Program támogatásával új projektet indít a Pilisi, a Fertő tavi és a Zólyom melletti Polana Bioszféra-rezervátum. Ennek keretében többek között új stratégiát és kezelési tervet készítünk a Pilisi Bioszféra-rezervátum számára, valamint látogatómonitoring-vizsgálatokat végzünk. Visszaszorítjuk az inváziós bálványfát a pilisi településeken és a japán keserűfűvet a Dera-patak mentén. Intézkedéseket hozunk a kipusztulással veszélyeztetett hegyi tarsóka megmentésére Pilisborosjenőn, valamint a béka- és szalamandragázolások megakadályozására a pilisi utak mentén.

Kiadja: Duna-Ipoly
Nemzeti Park Igazgatóság
Felelős kiadó: Selmeczi-
Kovács Ádám, igazgató
Budapest, 2024
Szerkesztő: Kővári Anita
Kiadványsszerkesztés,
illusztrációk: Kiss Maja

Címlapon:
Rákosi vipera
Fotók: DINPI archívum,
Halpern Bálint,
Dr. Németh Attila
ISSN 2939-5402
Ingyenes terjesztésű
kiadvány.

A lapszám megjelenését „A pannon gyepek és kapcsolódó élőhelyek hosszú távú megőrzése az Országos Natura 2000 Priorizált Intézkedési Terv stratégiai intézkedéseinek megvalósításával” című, LIFE17 IPE/HU/000018 azonosító számú LIFE IP GRASSLAND-HU pályázat, „A rákosi vipera természetvédelmi helyzetének javítása a Pannon régióban” című LIFE HUNVIPHAB - LIFE18 NAT/HU/000799 pályázat és a MOL Nyrt. támogatta.

A RÁKOSI VIPERA VÉDELME

A rákosi vipera a Kárpát-medence endemikus (azaz bennszülött) hüllője, hazánk gerinces faunájának legvesélyeztetettebb faja. Magyarországon 1974-ben védetté, 1992-ben fokozottan védetté nyilvánították, természetvédelmi értéke 1 000 000 forint.

Megjelenése

A kifejlett rákosi vipera legfeljebb 60 cm hosszú, teste a siklókénál zömökebb, izmosabb. Feje háromszögletű, hátrafelé szélesedik. Mérges kígyó, halántékánál méregmiriggyé alakult fültömrigyek találhatók. Mérge azonban egészséges emberre nem veszélyes. Pupillája függőleges. Hátának alapszíne világosszürke vagy szalmasárga, a tarkótól a farok végéig sötétbarna, cikcakk mintájú sáv fut végig. Oldalán szintén sötétebb foltok találhatók. Farka a siklókénál rövidebb, a nőstényeké hirtelen elvékonyodik.

Élőhelye

A rákosi viperát a Rákospatak mentén, Herman Ottó által befogott egyedei alapján, Méhely Lajos írta le 1893-ban – innen kapta mai nevét is. Nedves és száraz gyeptípusok alkotta réteken, legelőkön, mocsaras, magassásos területeken él, élőhelyei azonban mára nagyon összezsugorodtak: jelenleg csupán a Kiskunságban, a Hanság egyes részein, valamint a Dabasi-turjánosban található meg.

Mintázata nagyban segíti rejtőzködését a száraz fűvarban, avartott szemek számára is nehéz az észlelése

Életmódja

Rejtőzködő életmódot folytat, viszonylag helyhez kötött állat. A fűcsomók között várja, hogy prédáállatai: egyenes szárnyúak, tücskök, kisebb hüllők, kisemlősök és madárfiókák közel kerüljenek hozzá. Októbertől márciusig rágcsálójáratokba húzódik, ahol hibernált állapotban vészeli át a telet. Ilyenkor egyáltalán nem táplálkozik, és testhőmérséklete 5 °C alá csökken. Február végén, március elején jön elő a telelőüregből. Előbb a hímek, majd pár héttel később a nőstények.

Veszélyforrások

A rákosi viperát elsősorban élőhelyeinek csökkenése, a gyepek egyre intenzívebb hasznosítása, valamint az emlős ragadozók (borz, róka, vaddisznó) egyre jelentősebb térnyerése veszélyezteti. Korábban gondot okozott az illegális gyűjtés és az egyedek szándékos elpusztítása is.

Rákosi viperák számára előkészített gyepek, amelyet bivalyokkal legeltetnek

A Rákosi Vipera Védelmi Program

A sokak által nem kedvelt „csúszómászók”, a hüllők ugyanúgy az ökoszisztéma hasznos részei, mint a közkedveltebb állatfajok. Igaz ez a rákosi viperára is, amelynek fennmaradásáért partnereinkkel – a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesülettel, a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósággal, a Fertő–Hanság Nemzeti Park Igazgatósággal, a Fővárosi Állat- és Növénykerttel, valamint az Agrárminisztériummal – együtt évtizedek óta nagy erőfeszítéseket teszünk.

A fajmegőrzési program keretében igazgatóságunk egy 195 hektáros projektterületen folytat 2019 óta extenzív, gyepeket kímélő legeltetést. A gyepekről aktív kezeléssel visszaszorítottuk az idegenhonos inváziós aranyvesszőt és a terület jelentős részét elfoglaló őshonos cserjefoltokat. Miután a gyepek szerkezete alkalmassá vált a viperák fogadására, egy kisebb, 10 hektáros terület védelmében villanypásztorral kombinált vadkizáró kerítést állítottunk fel a környéken élő vaddisznók, rókák és borzok ellen.

Szabadon engedés után még a telelőüreg védelméből szemléli környezetét

Rákosi vipera telelőüregbe helyezése

Ezen a területen idén május végén 50 rákosi viperát engedünk szabadon. A viperák kiengedése előtt a területen 10 mesterséges üreget ástunk le, amelyek búvó- és telelőhelyként is szolgálnak a viperák számára. A telelőüregek fölé ketreceket helyeztünk el, amelyek a ragadozó madaraktól védik a területet még nem ismerő kígyókat. A kibocsátás során a viperákat a számukra biztonságot jelentő telelőüregekbe helyezzük, majd az üregeket lezárjuk. Így az állatok az ismerős környezetben könnyebben kiheverik az utazás és a környezetváltozás okozta stresszt. Másnap reggel, az üregek kinyitása után a kígyók már megnyugodva fedezhetik fel új otthonukat, és kezdenek meg önálló, szabad életüket. Az 50 kiengedett viperából egy egyed jeladót is kapott, amelynek segítségével követni tudjuk aktivitását és későbbi területhasználatát. A visszatelepítés sikerének és hatékonyságának megállapítása csak néhány év múlva lesz lehetséges, de az első monitoringtapasztalatok bizakodásra adhatnak okot.

Fontos kiemelni, hogy a rákosi vipera számára kialakított és fenntartott élőhelyek nem egyedül a kígyó számára kedvezőek. Számos más védett fajnak is élőhelyül szolgálnak, így a program ilyen módon is hozzájárul a biológiai sokféleség helyreállításához és megőrzéséhez.

A rákosi vipera védelmi programot a LIFE HUNVIPHAB – LIFE18 NAT/HU/000799 számú európai uniós pályázat támogatásával valósítjuk meg.

Major Borbála, pályázati projektmenedzser

GYEPJÁRÓ

A Vértess hegylábi legelői

A Vértess környéki települések és az erdő tömbje között húzódó hegylábi legelők, gyepterületek egészen különleges természeti kincseket rejtnek. Megőrzésük komplex feladat nemcsak a természetvédelmi szakemberek, hanem az itteni élőhelyek kezelői, gazdálkodói számára is.

Amikor a falun élő emberek még önellátóak voltak, szinte minden házban tartottak jószágot. A falusi marhacsordák és birkanyájak kijártak a környék legelőire. Ennek a tájhasználatnak köszönhetően a rövidfűvű legelők jó élőhelyet biztosítottak ürgék, pacsirták, sordélyok, csukok, billegető fajok számára. A legelő állatok felett fecskék, gyurgyalagok szedegették a hártvás szárnyú rovarokat, vércsék szitáltak a levegőben sáskákra és pockokra vadászva. Ez az állapot változott meg, amikor az iparosodás és a nagyüzemi állattartás miatt szinte teljesen eltűnt a hagyományos legeltetéses állattartás. A valamikori legelők, legelőerdők változása ezután két úton haladt. Az addig legeltetett gyepek kezelése elmaradt, ezért becserjésedtek, és maguktól beerdősültek, így teremtve cserjés-fás élőhelyeket rovarnak, madárnak és vadnak.

A természetvédelmi kezelés hatására mára megduplázódott a gumós macskahere, e ritka sztyeppnövény állománya

Ahol pedig a cserjéket kivágták, a legelő ismét alkalmassá vált állattartásra vagy szénatermesztésre. Természetvédelmi kezelési szempontból ez a tájhasználat is kívánatos, hiszen olyan fokozottan védett természeti értékek kötődnek az ilyen élőhelyekhez, mint a közönséges ürge, vagy éppen a tápláléklánc csúcsán elhelyezkedő parlagi sas. Igazgatóságunk kiemelt feladatának tekinti az ürgés legelők megőrzését, mert ezek az élőhelyek az említett fajokon túl olyan védett növényritkaságoknak és ritka lepkefajoknak élőhelyei is egyben, mint a fokozottan védett pókbangó vagy a különböző hangyaboglárkák.

A Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság vagyonkezelésében lévő vértessboglári gyepeket az állatok hiánya miatt kaszálóként hasznosítjuk. A természetvédelmi értékek megőrzését szem előtt tartva, a gazdákkal szorosan együttműködve tudjuk az itt található fajok igényeihez igazítani a gazdálkodást. Ilyen finomhangolást igényel például a gumós macskahere állományának hosszú távú megőrzése is. A kaszálás előtt kerül kijelölésre a kezelésből kimaradó területrész, amelynek helyét évente változtatjuk.

A területen a visszatelepített ürgék létszáma is életképes populációt alkot napjainkra, köszönhetően az igazgatóságunk által 2016–2017-ben elvégzett visszatelepítéseknek, illetve a mozaikos térszerkezetben és az ideális időpontban végzett kaszálásoknak. A vértessboglári gyepeken a legeltetéses használat újraindítása is igazgatóságunk tervei között szerepel, amely szintén az ürge itteni fennmaradását szolgálja.

A ragadozó madarak indikátorfajként való jelenléte jól tükrözi egy élőhely természetvédelmi állapotát. A hegylábi legelőkön – így a vértessboglári gyepeken is – aktív természetvédelmi akciókkal segítjük a populációjuk fennmaradását, védelmét. A vércseládák kihelyezésével a területet mára jelentős vörösvércse-állomány jellemzi. Hasonló sikertörténet a szalakóta vagy a füleskuvik fészkelő fajként történő megjelenése, amely többek között a kihelyezett költőodúknak is köszönhető. A harkályfélék családjába tartozó nyaktekercs számára szintén helyeztünk ki madár-odúkat, amelyeket szívesen elfoglalnak ezek a madarak.

A gyepeken fészkelő madárfajok védelme érdekében rendkívül fontos a madárbarát kaszálási módok alkalmazása, amelyben a gazdának megkerülhetetlen szerepük van. A műfészkek, odútelepek ellenőrzésébe pedig bevonjuk a fiatalokat is, elősegítve ezzel a természetvédelmi szemlélet erősítését és az ismeretterjesztést.

Az olyan inváziós fajok térhódítása, mint a keskenylevelű ezüsthfa vagy az aranyvessző, folyamatos odafigyelést és egyben feladatot is jelentenek ezeken a gyepterületeken is. A gazdálkodókkal történő együttműködés ezen a téren is nélkülözhetetlen.

Klébert Antal, természetvédelmi őr
Vértess–Mezőföldi Tájegység

*Lőszgyep
a mezőgazdasági területek
szorításában*

Ősz a Haraszt-hegyen

A Vértes hegység déli oldalában meredek sziklaletörésekkel, mély völgyekkel és kopár dolomitlejtvőkkel tagolt, változatos tájat találunk.

A déli fekvésű, csapadékszegény, szélsőségesen száraz hegyoldalakon mediterrán tájakra emlékeztető éghajlat alakult ki. A domborzati formák változatossága és az itteni mikroklíma speciálisan alkalmazkodó növényfajok megjelenését eredményezte.

A Haraszt-hegyi tanösvényt bejárva a bennszülött, ritka növények mellett a terület gazdag állatvilágát és egy különleges sziklaalakzatot, a kaptárköveket is megismerhetjük.

Ősszel különösen lenyűgöző látvány, amikor a cserszömörce tűzvörösre, citromsárgára és ezek árnyalataira színeződik.

A **cserszömörce** melegkedvelő cserje, amely hazánkban éri el elterjedésének északi határát. Ősszel látványosan vörösre festi a Vértes délies kitettséggű, száraz lejtőit.

Az **erdei sikló** hazánk második legnagyobb kígyója, hossza megközelítheti a 2 métert is. A fás, bokros, tisztásokkal tarkított élőhelyeket kedveli.

Molyhostölgyes erdő

A **fali gyík** elsősorban középhegységeink köves, száraz oldalain fordul elő, de síkvidéken is találkozhatunk velük házak, temetők falain, vasutak töltésein. Sziklás, déli fekvésű helyeken.

Keleti gyertyános karsztbokorerdő

Cserszömörccs karsztbokorerdő

A **kaptárkövek** olyan sziklaalakzatok, gyakran kúp alakú kőtornyok, amelyek oldalába fülkéket, mélyedéseket faragtak. A Vértes egyetlen ilyen fülkés sziklája a csákvári Haraszt-hegyen található.

Kerek-hegy
332 m

Sziklai vegetáció

• 327 m

Kőlik-völgyi-barlang

Csákvári-sziklaodú

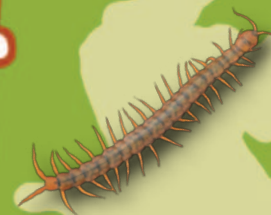
Kőlik-völgyi sziklahasadékok

Balog-völgyi-odú
Írtásrét
317 m

• 281 m

Ló-állás-tető

Magyarország legnagyobb százlábúja az **öves szkolopendra**, amely akár a 17 cm hosszúságot is eléri. Alapvetően mediterrán elterjedésű faj, hazánkban a Vértes szubmediterrán, meleg, száraz sziklagyepeiben él.

• 281 m

Haraszt-hegyi tanösvény

Rálátás a Szólókőre

• 232 m

Zárt sziklagyepekben, pusztafüves és pusztagyepekben él a **füstös ősziaraszoló**. Egyetlen nemzedéke késő ősszel, időjárástól függően október végétől december elejéig repül.

Hazánk fokozottan védett, ritka madara a **kígyászölyv**. Előszeretettel fészkel nyílt területek közelében lévő, déli fekvésű erdőállományokban, ahol táplálékállatai, a kígyók, gyíkok nagyobb számban fordulnak elő.

● Csákvár

Fokozottan védett, bennszülött növényünk a **magyar gurgolya**, amely kizárólag a Dunántúli-középhegységben és a Naszályon fordul elő. Élőhelyei a szélsőségesen száraz, nyílt dolomit-sziklagyep és a törmelékeny mészkőgyepek.

KÜZDELEM A HOMOKBUCKÁKON, A HOMOKBUCKÁKÉRT

Hazánk legnagyobb kiterjedésű, egyben legszebb homoki élőhelyei a Duna–Tisza közén maradtak fenn. Élőviláguk napi küzdelmet folytat a fennmaradásért, hiszen az itt előforduló növény- és állatfajoknak speciális környezeti feltételekhez kell alkalmazkodniuk.

A száraz, gyorsan felmelegedő csupasz homokfelszíneken csak bizonyos fajok tudnak megélni, amelyek napjainkban már újabb és újabb ember okozta kihívásokkal is szembe kell, hogy nézzenek. Ezek közé tartoznak a klímaváltozás negatív hatásai, az idegenhonos, inváziós növényfajok gyors terjedése éppúgy, mint az illegális technikai sportok térhódítása. Igazgatóságunk egy európai uniós projekt keretében Pest vármegye keleti részén, több helyszínen igyekezett felvenni a harcot ezekkel a folyamatokkal.

A nagykovácsi homoki tölgyesekben sok kilométer hosszan építettünk vadkizáró kerítéseket, így védve e ritka, már-már egyedülálló növénytársulást a túltartott vadállománytól. A szentmártonkátai Gicei-hegyen a helyi erdőszettel közösen 5 hektáron alakítottunk ki a tájidegen fajokból álló állományok helyén őshonos, tájba illő szürkenyárligeteket. A nagykovácsi Erdőszőlő homokbuckáin a Tápió Közalapítvány partnerségével távolítottuk el a felverődő akác-sarjakat és kezeltük le a selyemkóró nagy foltjait. A toalmási Legelő-dűlőn pedig a helyi önkormányzattal együttműködve adtuk át a Futrinka tanösvényt. Ezenkívül tucatnyi helyszínen számoltuk fel az illegális szemétkerakátokat önkéntesek segítségével, valamint sorompókkal zártuk le az értékes élőhelyeket feltáró, hivatalosan nem is létező földutakat, csapásokat.

És hogy melyek azok az élőhelyek és fajok, amelyek meghálálják ezt a szakmai kihívásokkal teli, sokszor reménytelennek tűnő, sziszifuszi munkát? Homoki legelők, nyílt és zárt homokpusztagyepek, homoki nyárasok, és az egész Kárpát-medencében az eltűnés szélén álló pusztai tölgyesek.

Homoki árvalányhaj
homoki csüdfűvel

A homoki fauna szép képviselője az ibolyás tűzlepke

Mindegyik telis-tele növény- és állatrítkaságokkal, amelyeket felsorolni is nehéz. Vannak köztük olyanok, amelyek lokálisan még gyakoriak, mint amilyen a homokbuckákat májusban beborító homoki árvalányhaj, míg más növényfajok kifejezetten ritkák, mint például a homoki csüdfű.

Az itt felsorolt beavatkozások egy hosszú és nehéz folyamat első lépéseit jelentik. Bár a pályázat már lezárult, a ránk bízott élőhelyek védelme és fenntartása továbbra is igazgatóságunk kiemelt feladatai közé tartozik, hiszen a selyemkóró terjedése folyamatos, a szemétkupacok sajnos mindig újratermelődnek, és a sorompókat is időről időre javítani szükséges.

Vidra Tamás, tájegységvezető
Dél- és Kelet-Pest Vármegyei Tájegység

MAJDNEM MESEBELI ÁLLAT NEM HALHAT KI, UGYE?

Egyszer volt, hol nem volt, élt egyszer egy földi kölk...., azaz egy vak murmutér...., vagyis egy fogas vakony... A fenti különleges elnevezések a földikutyát rejtik, amely szerencsére még köztünk él, és mindig tartogat meglepetéseket a kutatók számára.

A délvideki földikutya a Kárpát-medence bennszülött emlőse, ősei 2 millió évvel ezelőtt érkeztek Európába. Ennek a fajnak az egész világon mindössze négy kis populációja ismert, ami azt jelenti, hogy közvetlenül a kipusztulás veszélye fenyegeti. Ebből egy állomány igazgatóságunk működési területén, Albertirsán él, ahol 2017-ben fedezték fel.

Sokszor teszik fel laikusok a kérdést, hogy miért kell pénzt, energiát ölni a megmentésükbe, egyáltalán „mire jók” ezek az állatok? Bár a Földön minden fajnak megvan a létjogosultsága, a földikutya esetében ez kiváltképp nem szorul magyarázatra. Talajlakóként különleges testfelépítésükkel és élettanukkal sikeresen alkalmazkodtak a szélsőségesen oxigénhiányos környezethez: vérük 16-féle hemoglobint tartalmaz, sőt, szervezetükben nem képes kialakulni daganatos megbetegedés. Milyen jó lenne csodálatos tulajdonságaikat az orvostudomány szolgálatába állítani! A délvideki földikutya esetében azonban erről egyelőre szó sem lehet, hiszen az egész világon kevesebb mint 1000 kifejlett példány él belőlük.

A földikutya jelenlétéről
általában csak túrásai tanúskodnak

A földikutya túrásainak megjelenése és elhelyezkedése jellegzetes, de ezeket más talajlakó emlősökétől teljes biztonsággal megkülönböztetni csak szakértő tudja. Az állomány nagyságára az ősszel történő túrásszámlálások alapján következtethetünk. Ezek alapján az albertirsai populáció 120–150 egyedből áll.

Bonyolult élőhelykezelés nem szükséges a fennmaradásukhoz: a fő cél a kétszikűekben gazdag gyepek megőrzése, hiszen ez a rágcshaló gyökerekkel, gumókkal, hagymákkal táplálkozik. A faj legnagyobb ellensége a szántás, ezért ahol jelen van a földikutya, ott tilos a talajbolygatás, talajfedés.

Kis területre zsugorodott élőhelyeiket a földikutyák teljesen belakják, ezért az az évben született fiatal egyedek a felszínre jöve kóborolnak új területet keresve. Ha valaki ilyet lát, kérjük, óvatosan helyezze az állatot egy vödörbe vagy magas falú műanyag ládába, és forduljon igazgatóságunk munkatársaihoz!

A földikutya hosszú távú fennmaradása érdekében igazgatóságunk a közelmúltban földterületet vásárolt a faj élőhelyén. Vigyázzunk a délvideki földikutyára, nehogy hamarosan az „egyszer volt” állatok sorát gyarapítsa!

Csóka Annamária, természetvédelmi referens
Dél- és Kelet-Pest vármegyei Tájegység

Június hónapban a gyepek különleges lakója,
a keleti rablópillé cikázik el előttünk

ÚJ NEMZETI PARKI TERMÉKEK

KILENC TERMELŐVEL ÉS KÉZMŰVESSEL BŐVÜLT VÉDJEGYESEINK KÖRE

A Nemzeti Parki Termék védjegyet pályázat útján azok a jellegzetes, helyi előállítású élelmiszer- és kézműves termékek nyerhetik el, amelyeket a természet védelmével összhangban, természetvédelmi oltalom alatt álló, illetve Natura 2000 területen termeltek vagy készítettek.

Az igazgatóságunk idei pályázati felhívására beérkezett 14 pályázat közül a bírálóbizottsági döntés alapján kilencen nyerték el meghatározott termékeikkel a védjegyhasználat jogát. Gratulálunk a díjazottaknak!

Schmidtné Kővári Ilona
ökoturisztikai referens

Balogh Eszter Borbála (Nógrád)
kerámiatermékek

Dobosi Anita (Budapest)
fényvisszaverő matricák
és táskára való fényvisszaverők

Hajdu Katalin (Nagykátán)
rovarmintás kerámiatermékek

Jung Ferenc (Nagymaros)
kétféle lekvár

Fazekas-Nagy Ildikó (Budapest)
filcből készült állatfigurás
könyvjelzők

Borgulya Gizella (Nagyoroszi)
gomba- és
medvehagymatermékek

Szebedinszky Szőlőbirtok (Ócsa)
háromféle bor

Cseh-Klimaj Éva (Tinnye)
valamennyi vesszőből font termék

Eklézsia Pincészet (Ócsa)
kétféle bor

TEREPJÁRÓ

TÚRÁRA FEL A MEGÚJULT NAGY-SZÉNÁS TANÖSVÉNYEN!

Megújult a Budai-hegység egyik legszebb panorámájú útvonala, amely a Szénás-hegycsoport Európa Diplomás Területén található. A hét állomást magába foglaló Nagy-Szénás tanösvény másfél óra alatt kényelmesen bejárható, a terepi tájékozódást új fatáblák és látványos, fotókkal ellátott oszlopszigetek segítik.

A dolomitsziklák világa minden évszakban tartogat érdekességet a túrázók számára. Se szeri, se száma a tanösvény mentén látható apró értékeknek. Kora tavasszal a leánykőröcsinek és tavaszi héricsek öltöztetik színesbe a gyept, szépségükkel hívogató a korán ébredő földi poszméheket. Májusra már pezseg az élet a tanösvényen: fecskefarkú és kardos lepkék libegnek a dombok felett, pohos gyászbogár szalad a fehér dolomitsziklák között. A nyárba fordulva előbukkannak az orchideák is, és egyre több napozó zöld és fali gyíkkal találkozhatunk. Ha szerencsénk van, a kék virágú Szent László-tárnicsokon megpillanthatjuk a szürkés hangyaboglárkákat. Augusztusban és szeptember elején pedig érdemes a fűrészlábú szöcskék nyomába eredni. Ez a faj arasznyi hosszúságú testével méltán érdemelte ki az Európa legnagyobb rovára címet. Ősszel az aranyfürtű sárga virágai változtatják festői szépségűvé a tájat, télen pedig a hegy tetején gyakran megülő köd fehér zúzmarás kabátba öltözteti a fákat, bokrokat.

A Szénások legféltettebb kincsei azok a kis elterjedési területű, bennszülött (idegen szóval endemikus) fajok, amelyek teljes világállományát Magyarország, sőt néhány faj esetében kizárólag a Budai-hegység őrzi. A fajok nevében szereplő „magyar” vagy „budai” jelző is általában erre utal. A nyomvonalon táblával jelzett István király-szegfű csak a Dunántúli-középhegység dolomit sziklagyepeiben fordul elő, a magyar gurgolya is csak a Vác melletti Naszályon lépi át a Duna vonalát. A tanösvény jelképét adó budai berkenyével csak a Budai-hegységben és a Pilisben találkozhatunk. Bár hazánk flórájának talán leghíresebb tagját, a pilisi lent csak fotókon láthatjuk a tanösvényen, ha valaki szeretne élőben is gyönyörködni benne, annak érdemes csatlakozni április végén, májusban szakvezetési túráinkhoz.

A tanösvényhez készült játékos foglalkoztatófűzet ingyenesen letölthető a dunaipoly.hu oldalról, valamint nyomtatott formában igényelhető igazgatóságunk Jókai-kerti irodájában (Budapest XII., Költő u. 21.) és a Pilisi Len Látogatóközpontban. Csoportok számára előzetes bejelentkezés alapján szakvezetés kérhető a pilisilen@dinpi.hu címen.

a Pilisi Len Látogatóközpont munkatársai

A rákosi vipera

Magyarország egyetlen endemikus gerincese.
Fokozottan védett, természetvédelmi értéke egymillió forint.

Mit jelent? Keress rá: **endemikus**.

A 2-3. oldalon megismerhetted a rákosi viperát, és olvashattál a faj visszatelepítési programjáról.

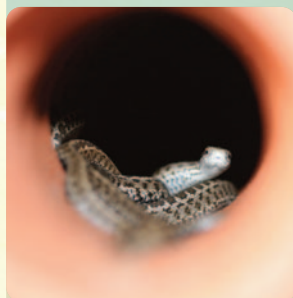
És hogy honnan jönnek a visszatelepítendő egyedek? **Kunpeszérről, a Rákosi Vipera Védelmi Központból.** A szakemberek az itt született viperáknak is biztosítják természetben született fajtársaik életkörülményeit.

Nézzük meg, kinek-kinek hogy telik el egy éve:

Október - Március

TELELÉS

a Központban

Külön erre a célra tervezett, zárt aljú, egyedi kerámia üregekben telelnek át.

a természetben

Föld alatti üregekben, járatokban telel. Több egyed is használhatja ugyanazt a telelőüreget, gyakran egyéb kétélű- és hüllőfajok társaságában.

Március - Május

VEDLÉS, PÁRZÁS

Mindkét helyen

Március közepén előjönnek a hímek, majd néhány hét múlva megkezdik a vedlést. A nőstények pár héttel később bújnak elő és csak a párzási időszak - április vége, május eleje - után vedlenek.

a Központban

Nyilvántartják az egyes egyedek felmenőit, ennek segítségével keresik meg számukra a legideálisabb párt. 2 nőstény és 1 hím képez egy tenyészcsoportot.

a természetben

A hímek párjukat keresve naponta több kilométert is megtesznek. A rivalizáló hímek jellegzetes párharcokat vívnak egymással.

Mit jelent? Keress rá: **rivalizálás**.

és az ő különleges megmenekülése...

Az idén 20 éves fennállását ünneplő Rákosi Vipera Védelmi Központban ezen a nyáron 40 nőstény 523 utódja jött világra, és ezzel megszületett a központ **5000.** kisviperaja is.

Ha szeretnél többet tudni Európa egyik legsikeresebb fajvédelmi programjáról: rakosivipera.hu

Május - Július

TÁPLÁLKOZÁS, ÉLŐHELY

Mindkét helyen

Túlnyomó többségében sáskákat, szöcskéket, kisméretű gyíkokat fogyaszt. Nappali életmódot folytat, de azt meglehetősen rejtőzködve. Búvóhelye közelében tölti ezeket a hónapokat.

a Központban

Szabadtéri terráriumokban élnek, 4-8 fős csoportokban, ahol szabadon engedésükig biztonságban, a ragadozóktól védve fejlődhetnek.

a természetben

Változatos helyeken él (attól függően, éppen hol talál táplálékot, megfelelő búvó- és napozóhelyet): vizes láprétek, legelők, homoki sztyeppék, mocsaras területek.

Augusztus

SZÜLETÉS

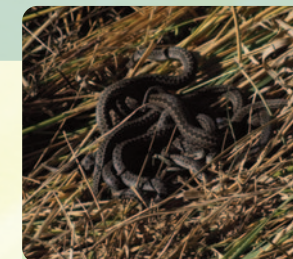
Mindkét helyen

A rákosi vipera álelevenszülő. Július végén-augusztus elején átlagosan 10 utódot fial. Az újszülöttek 2-4 grammosak, 10-16 cm-esek. Születésük után 10 perc múlva már le is vedlik első bőrüket.

a Központban

A kicsik a predátoroktól védve, biztonságos, gondoskodó körülmények között cseperednek.

a természetben

A megszületés utáni első vedlést követően szét is szélednek, megkezdik önálló, veszélyekkel teli életüket.

Mit jelentenek? Keress rá: **álelevenszülő, predátor**.